

15 oktober 2019

Berno Strootman
Rijksadviseur
voor de Fysieke
Leefomgeving

Waterbeheer, cultuurhistorie en ontwerp

Berno Strootman
| Rijksadviseur
| fysieke leefomgeving

Floris Alkemade
| Rijksbouwmeester

Daan Zandbelt
| Rijksadviseur
| fysieke leefomgeving

1

Ruimtelijk, integraal, lange termijn

Panorama Nederland

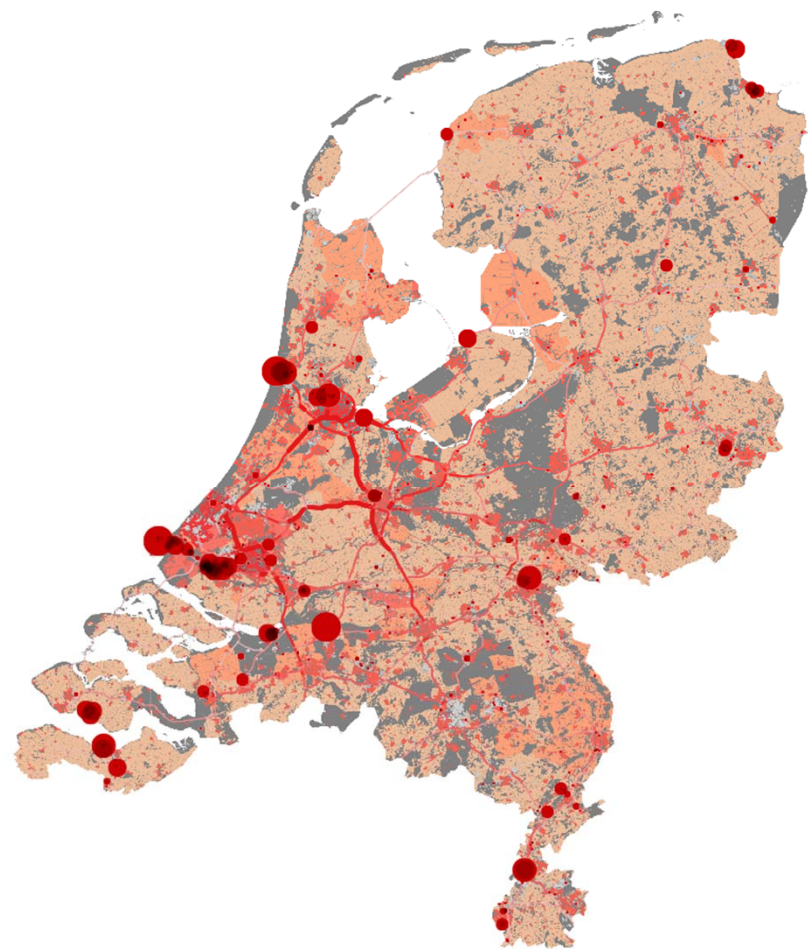
Rijker
Hechter
Schoner

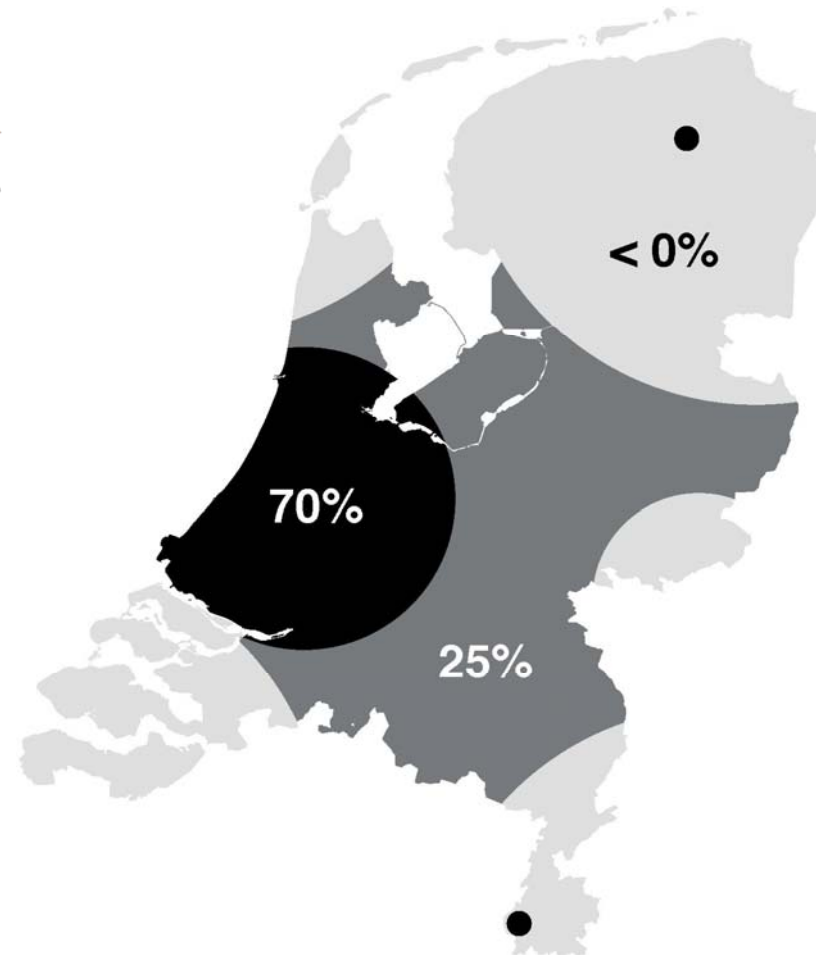
Panorama Nederland

CRa
College van
Rijksadviseurs

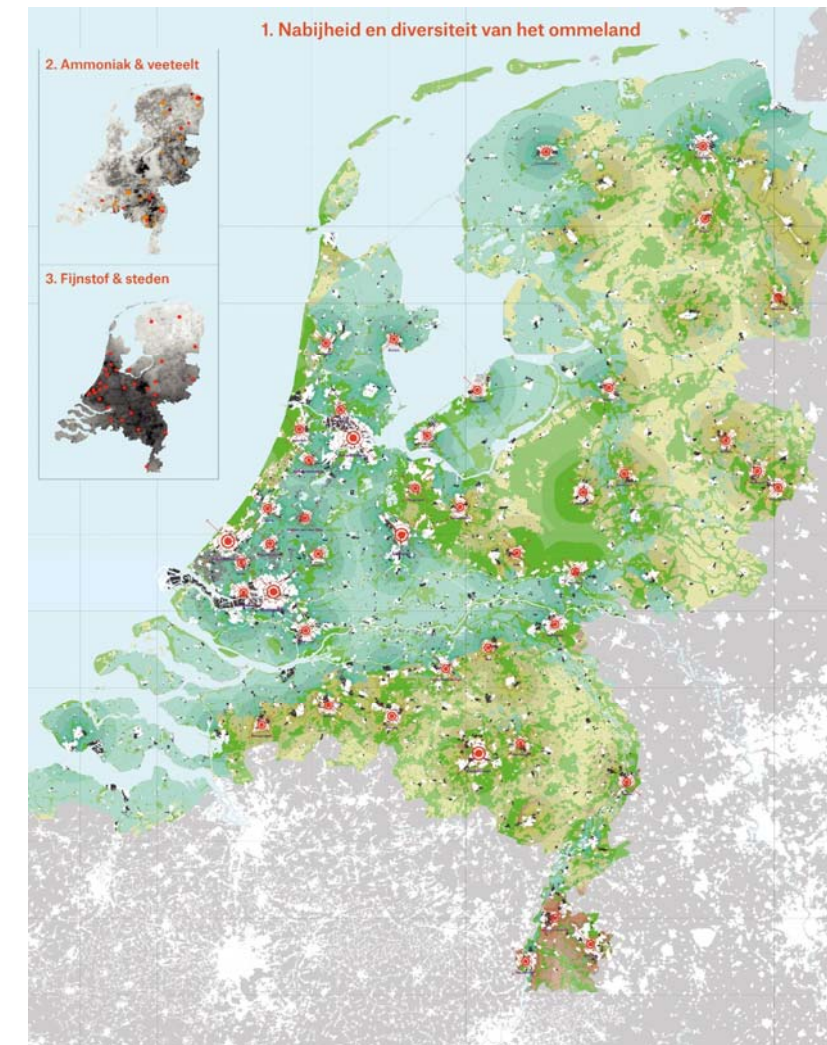
Parijs halen
Energietransitie

Eén miljoen woningen
Woningbouwopgave

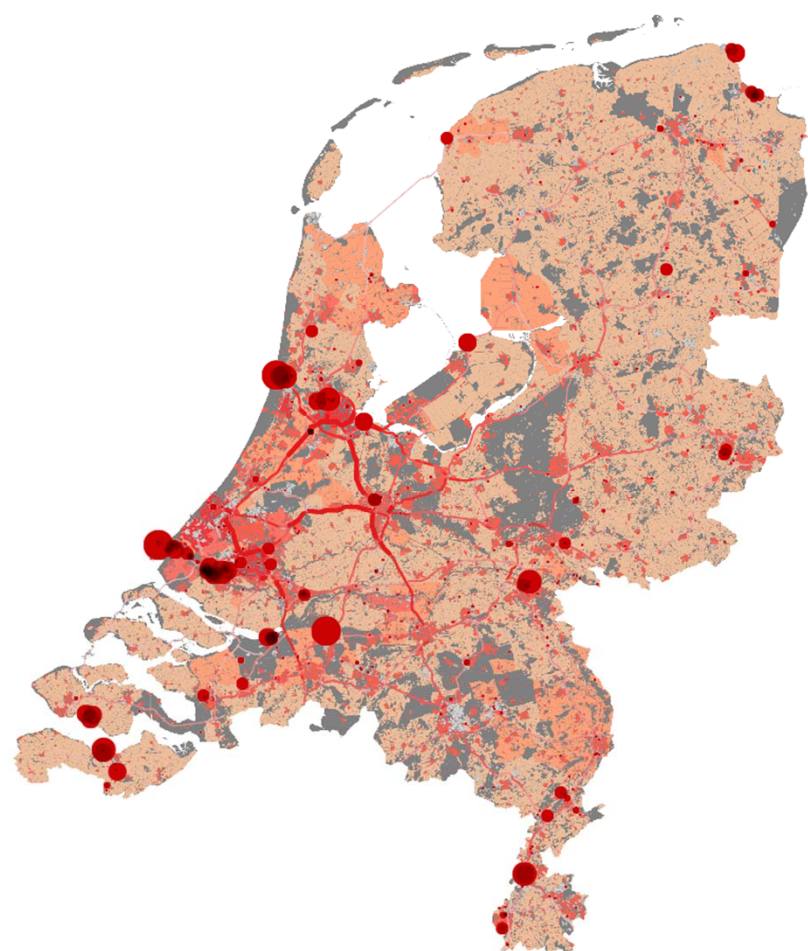

Droge voeten & een koel hoofd
Klimaatadaptatie

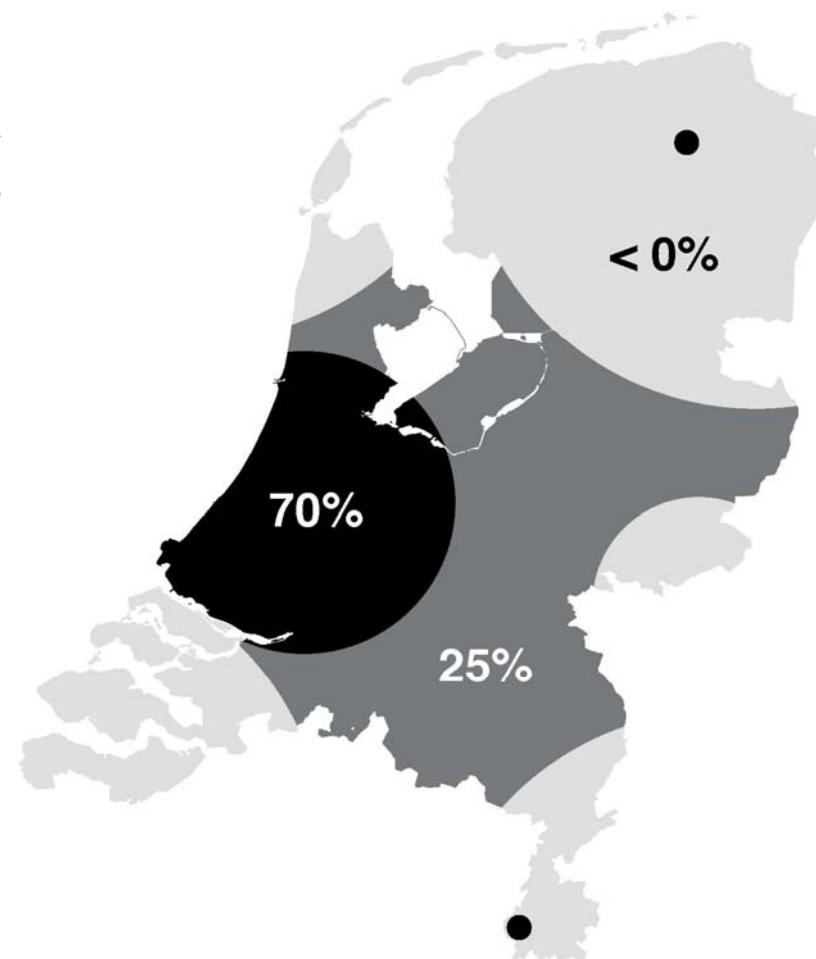

Kringlooplandbouw
Landbouwtransitie

We staan voor grote opgaven, we moeten...

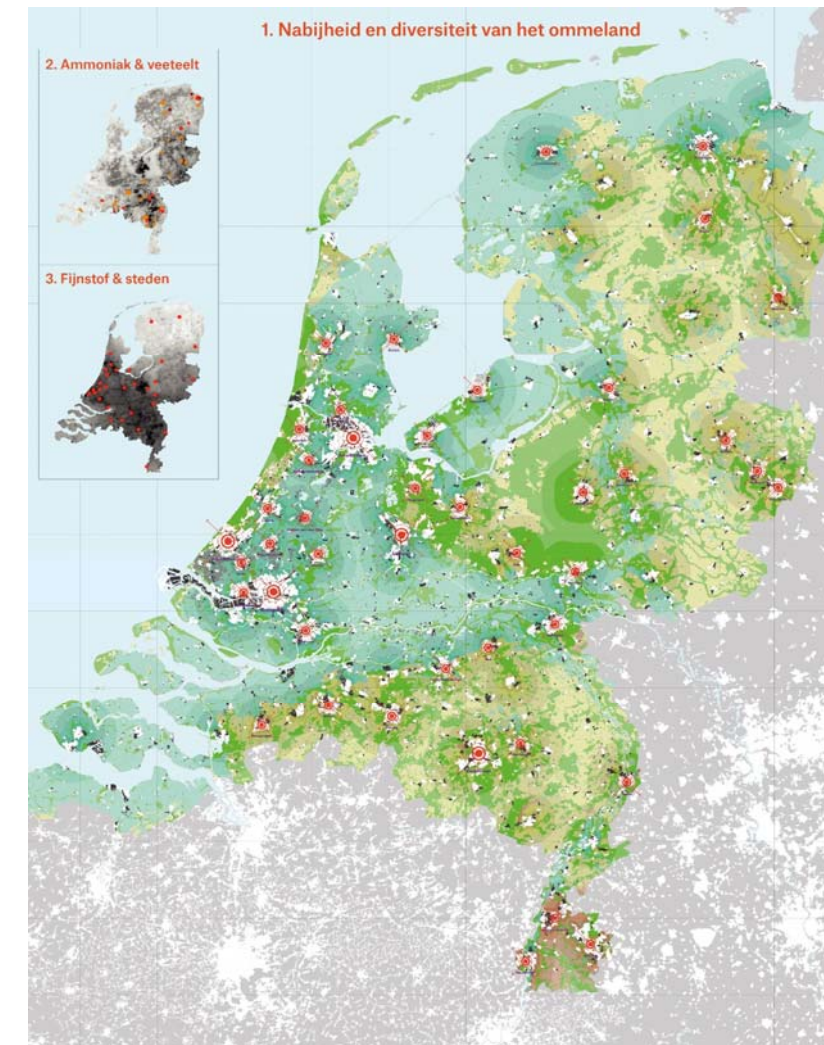
Parijs halen
Energietransitie

Eén miljoen woningen
Woningbouwopgave

Droge voeten & een koel hoofd
Klimaatadaptatie

Kringlooplandbouw
Landbouwtransitie

Transities benutten als kans om Nederland
We staan voor grote opgaven, we moeten...
rijker, hechter en schoner te maken

The image shows a large, empty museum hall with a polished wooden floor. A long, panoramic painting of a Dutch landscape is displayed on the upper walls, featuring a windmill, a church, and a body of water. The painting is divided into sections by white vertical supports. In the foreground, a red carpet leads towards the center of the room. The text "van 'moeten' naar 'kunnen'; een gedeeld verlangen als motor" is overlaid in white, bold, sans-serif font. The overall atmosphere is one of a grand, historical exhibition space.

**van 'moeten' naar 'kunnen';
een gedeeld verlangen als motor**

***Panorama
Nederland***

Optimisme en verlangen zijn een krachtige motor
voor verandering

Nederland | Een rijk palet van regio's

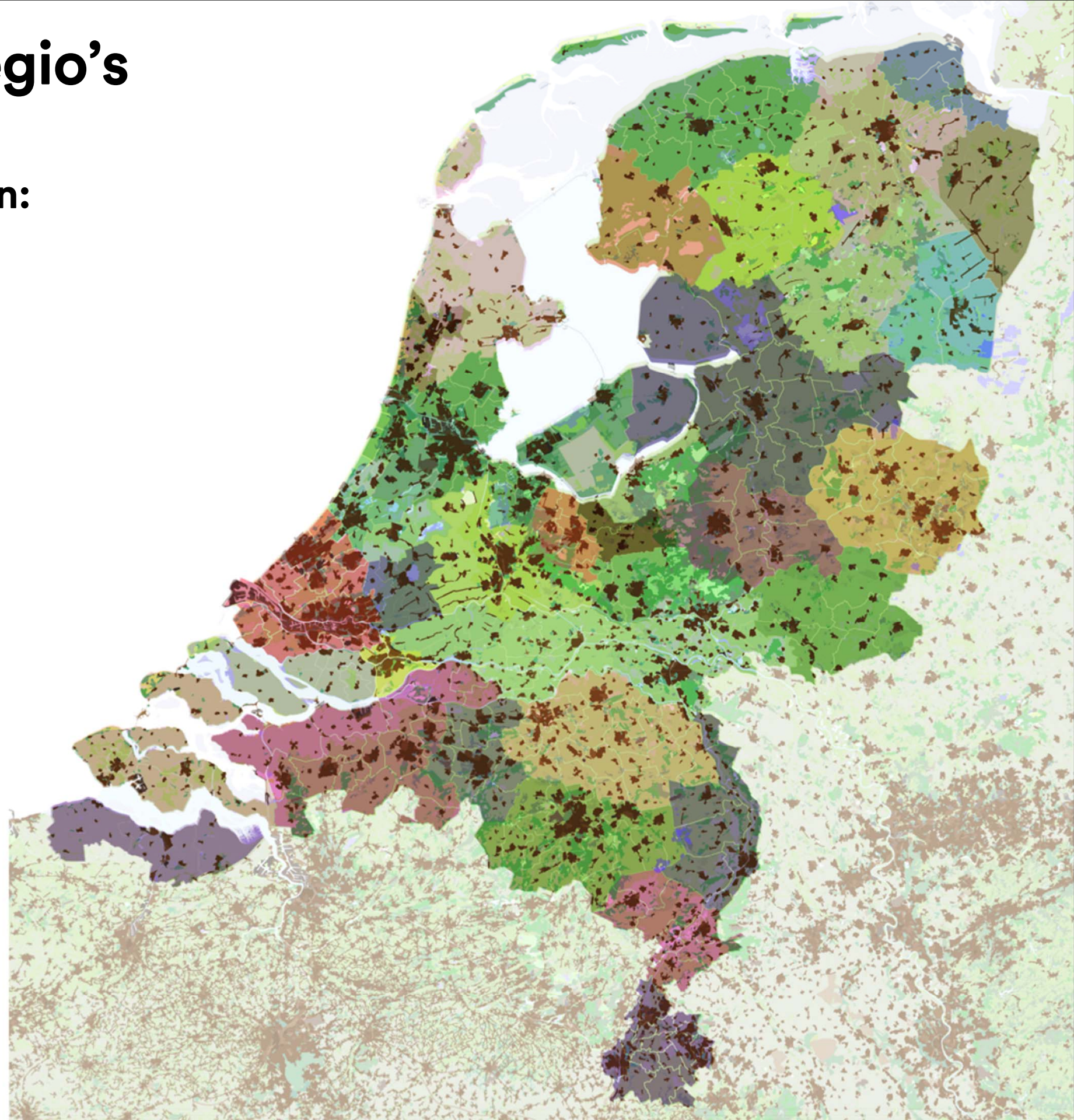
Regio's onderscheiden zich van elkaar door hun:

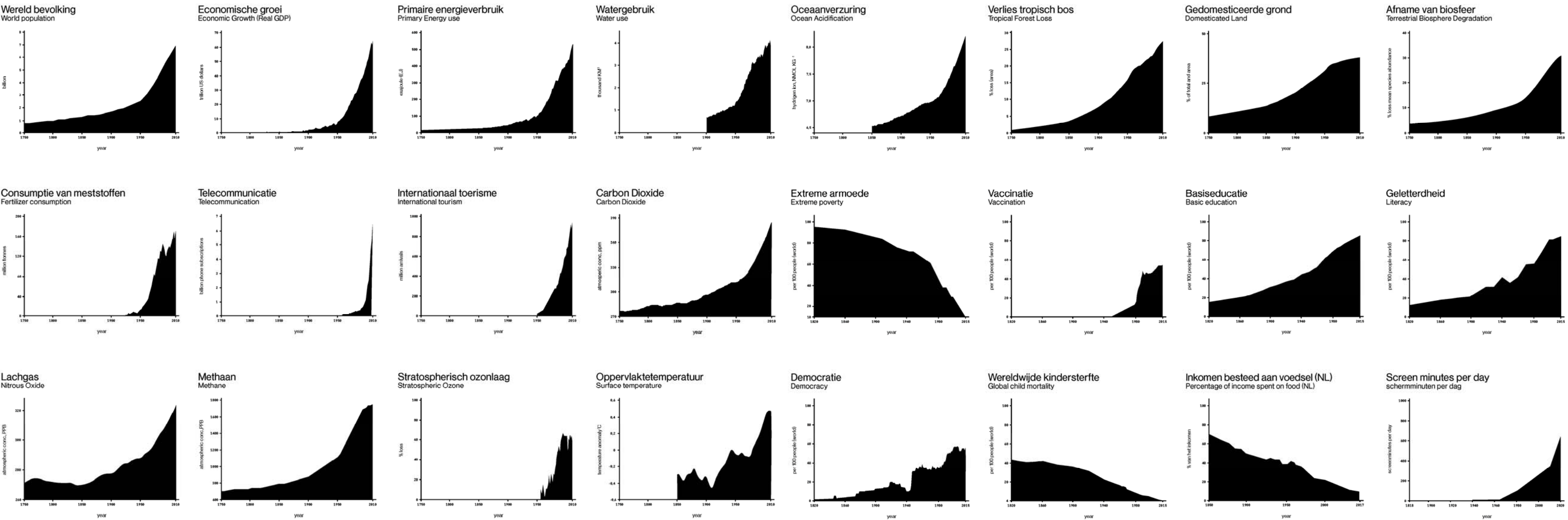
- landschap
- cultuurhistorie
- economisch profiel
- cocktail van opgaven

Versterk de onderscheidende kwaliteiten

**“We zijn voor verschillen,
maar tegen tegenstellingen.”**

Regeerakkoord, p.2

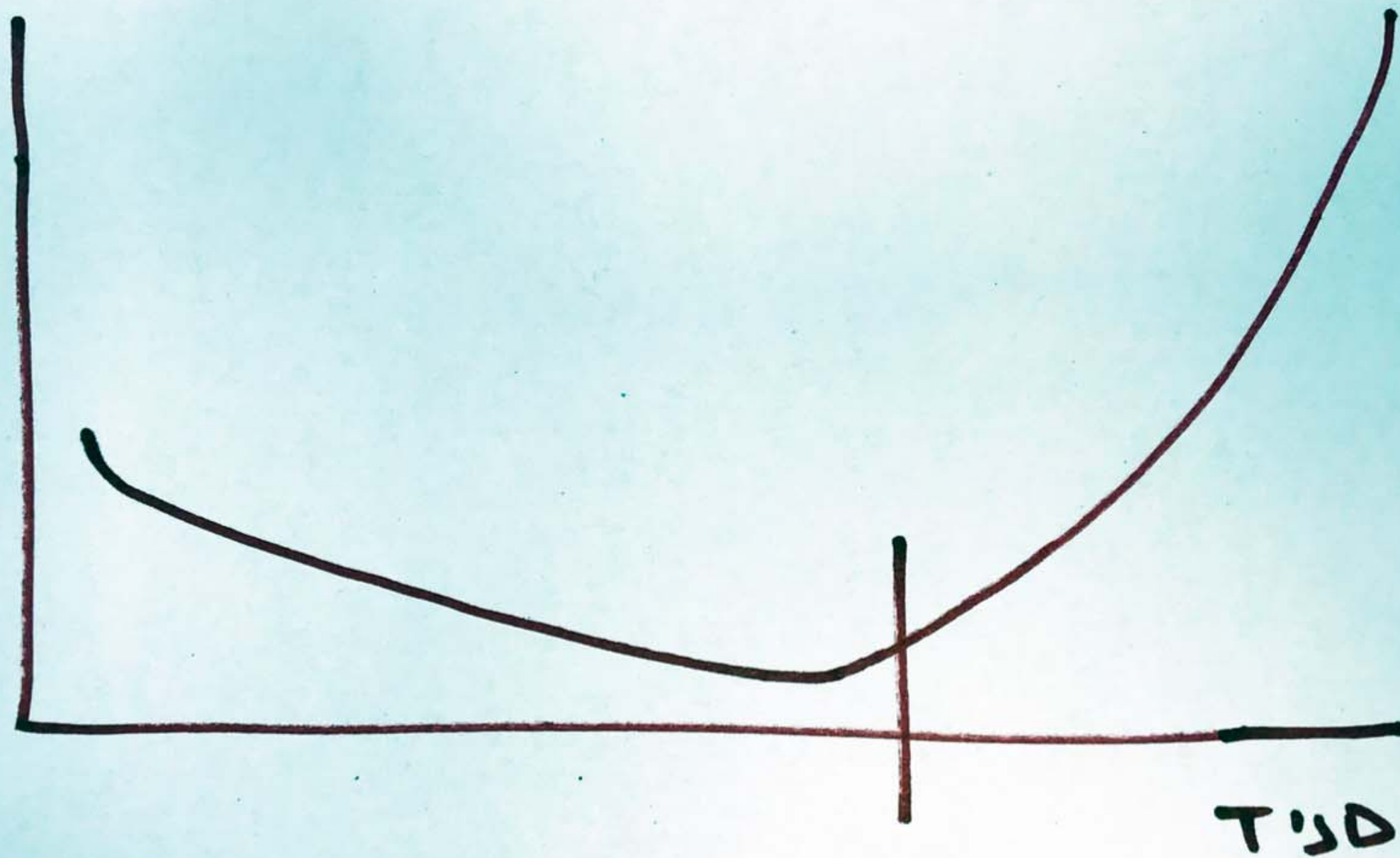

Grafieken

Grafieken A1 (841 x 594mm)

We bevinden ons in een tijdgewricht van snelle veranderingen, zowel in positieve als negatieve zin

DUURZAAMHEID

HIER ZIJN
WE NU

A photograph of a young man in the foreground, wearing a bright yellow high-visibility vest over a dark t-shirt. He has a determined expression, his mouth wide open as if shouting, and his right fist is raised high in the air. He is surrounded by a large crowd of people, many of whom are also wearing yellow vests, suggesting a protest or demonstration. The background shows a city street with buildings and a large archway in the distance. The overall atmosphere is one of intense solidarity and activism.

**Vier ruimtelijke theama's met als overkoepelend
thema solidariteit**

Panorama Nederland

An aerial photograph of a river delta, likely the Dutch Delta, showing a winding river channel through lush green fields. In the background, there are some industrial structures and a small pier. The water is a deep blue, and the surrounding land is a vibrant green. The overall scene is peaceful and scenic.

1

We maken een
dubbelslag: de
Nederlandse Delta
blijft veilig én de
omgevingskwaliteit
gaat omhoog

Water
verbindt
ons

Het klimaat verandert

Adaptatie aan de gevolgen van klimaatverandering
blijft een belangrijke opgave de komende decennia

Naast wateroverlast ook vaker **watertekort**

Waterkwaliteit
in 2015 was de biologische kwaliteit in
97% van de regionale wateren 'niet goed'

**Maak ruimtelijke kwaliteit (incl. cultuurhistorie)
een expliciete doelstelling bij alle wateropgaven**

Praktische noodzaak aangrijpen om een kwaliteitsimpuls aan een gebied te geven

Kies voor een ontwerpende benadering

Bouw met wateropgaven aan nieuwe natuur, aantrekkelijke woongebieden, nieuwe recreatiemogelijkheden en fantastische landschappen

De Waal, Nijmegen

**Creëer ruimte voor water in de stad en maak
hiermee verbindingen tussen stad en land**

**Benut het vasthouden van zoetwater als
kwaliteitsimpuls**

Ga voor maximaal maatschappelijk rendement op de lange termijn

Kijk verder dan 2050

COLLEGE VAN RIJKSADVISEURS AEDES
MINISTERIE BZK STAATSBOSBEHEER
MINISTERIE EZK RCE

DE KUNST VAN HET SAMENLEVEN

KINTSUKUROI
“TO REPAIR WITH GOLD”

the art of repairing pottery with gold or silver lacquer and understanding that the piece is more beautiful for having been broken

JUNI 2019 LANCERING NIEUWE PRIJSVRAAG : PANORAMA LOKAAL

2

Gezinsuitbreiding

Panorama Twente

Panorama Fryslân

Panorama Breda

Panorama MRA

...

'VERSTERKTE DIJKEN HOUDEN
NEDERLAND VEILIG'

'MOOIE EN TOEKOMSTBESTENDIGE
DIJKWONINGEN'

'GASTVRIJE WAALDIJK IS EEN ICONISCHE
FIETSRUTE DOOR RIVIERENLAND'

'UITERWAARDEN ALS RIVIERPARK, ADEMRUIMTE
VOOR STEDEN EN DORPEN'

'SCHOON VERVOER OVER DE WAAL IS
VOLWAARDIG TRANSPORT'

Panorama Waal, Waterschap Rivierenland en Provincie Gelderland (West8)

3

Waterschappen in transitie

Ruimtelijke emancipatie van de
waterschappen

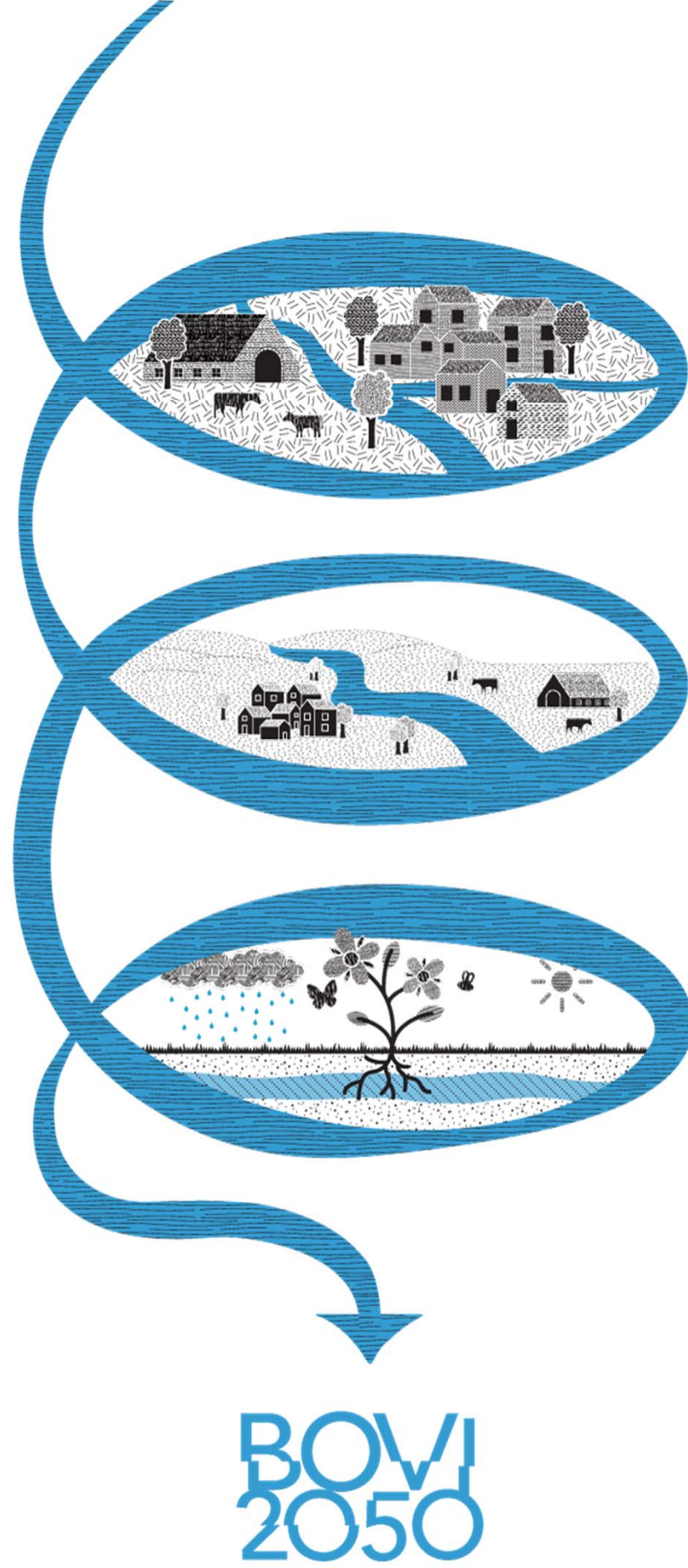
Elke wateropgave is ook een ruimtelijke opgave

Waterschap
Rivierenland

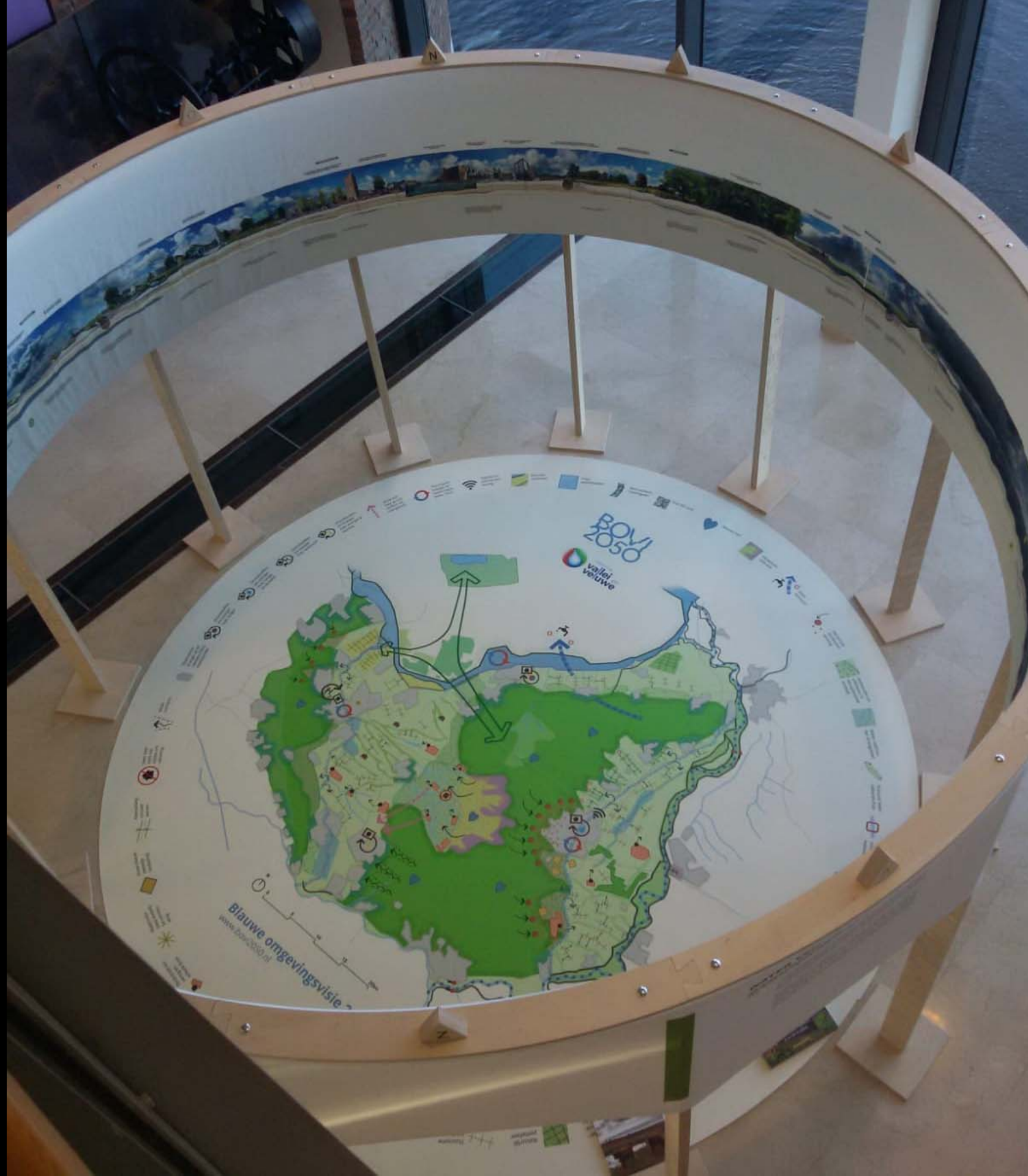

De digitale watertoets

een kind kan de was doen

Ruimtelijke emancipatie van de waterschappen 2

waterbeleid
ruimtelijk beleid
waterkwaliteit
waterkwantiteit
veiligheid
energietransitie
landschapsbeleid
omgevingsbeleid
grondwater
oppervlaktewater

Taken van waterschap, provincie en gemeente zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden

4

Ontwerpend onderzoek

20 mei 2019

ONTWERPEND ONDERZOEK GROENE HART
BODEM(DALING) WATERSYSTEEM EN LANDGEBRUIK

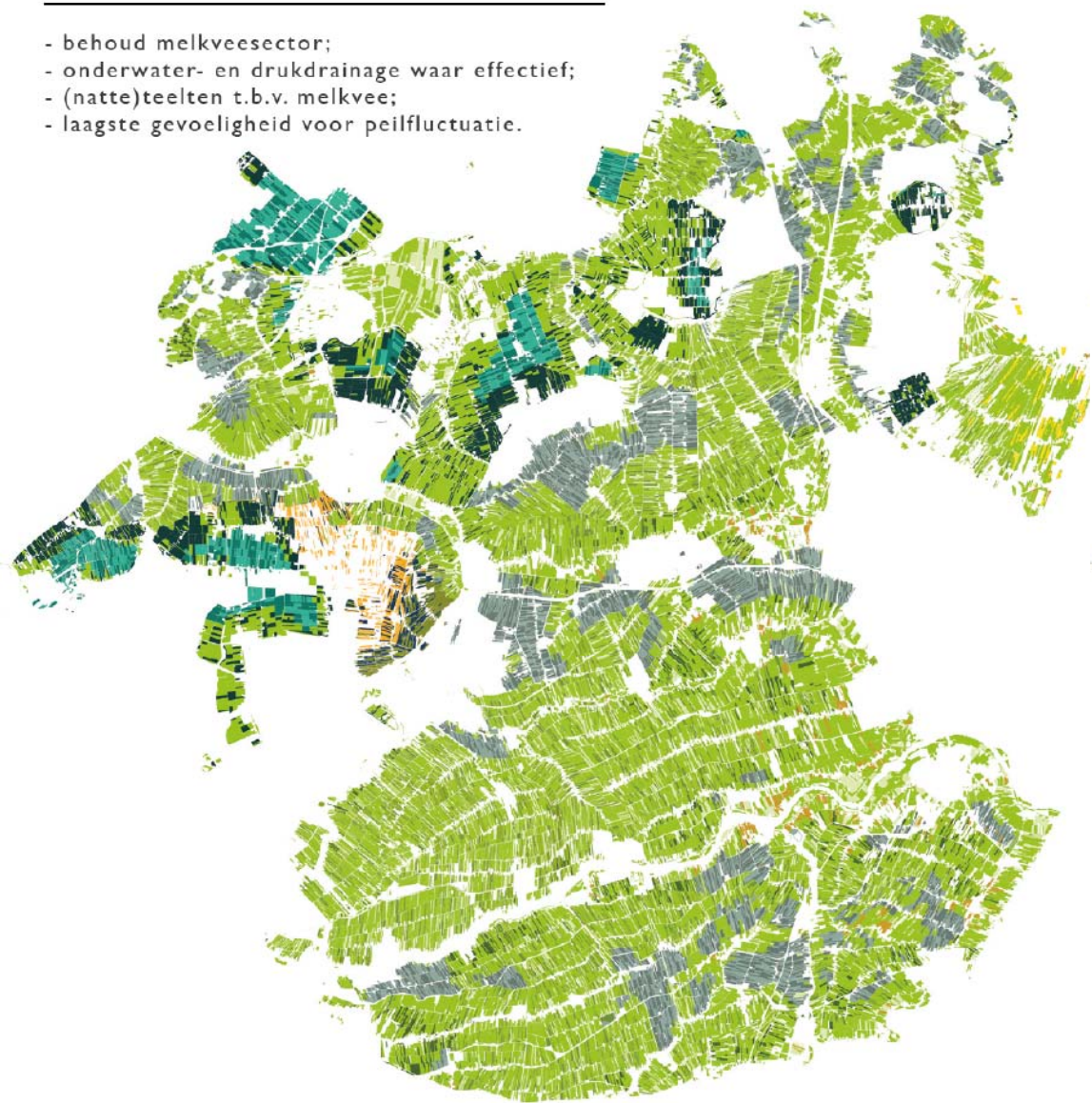
BURO SANT EN CO FABRICations.

SCENARIO OPTIMALISATIE

“kansen voor gesloten kringlopen in de landbouw”

- behoud melkveesector;
- onderwater- en drukdrainage waar effectief;
- (natte)teelten t.b.v. melkvee;
- laagste gevoeligheid voor peilfluctuatie.

Rem bodemdaling	Adaptief met verzilting
Reductie CO2-emissie (uit veen)	Matige gevoeligheid droogte
Reductie CO2-emissie (totaal)	Hoge zoetwatervraag
Reductie CH4-emissie (uit veen)	Matige waterkwaliteit
Matige CH4-emissie (totaal)	Matige gevoeligheid voor peilfluctuatie

SCENARIO (BIO)DIVERSITEIT

“gedifferentieerd landschap door keuzevrijheid”

- beperkt behoud melkveesector;
- groei van natuurinclusieve melkveesector;
- (natte)teelten
- bodemtype wordt zichtbaar in landgebruik.

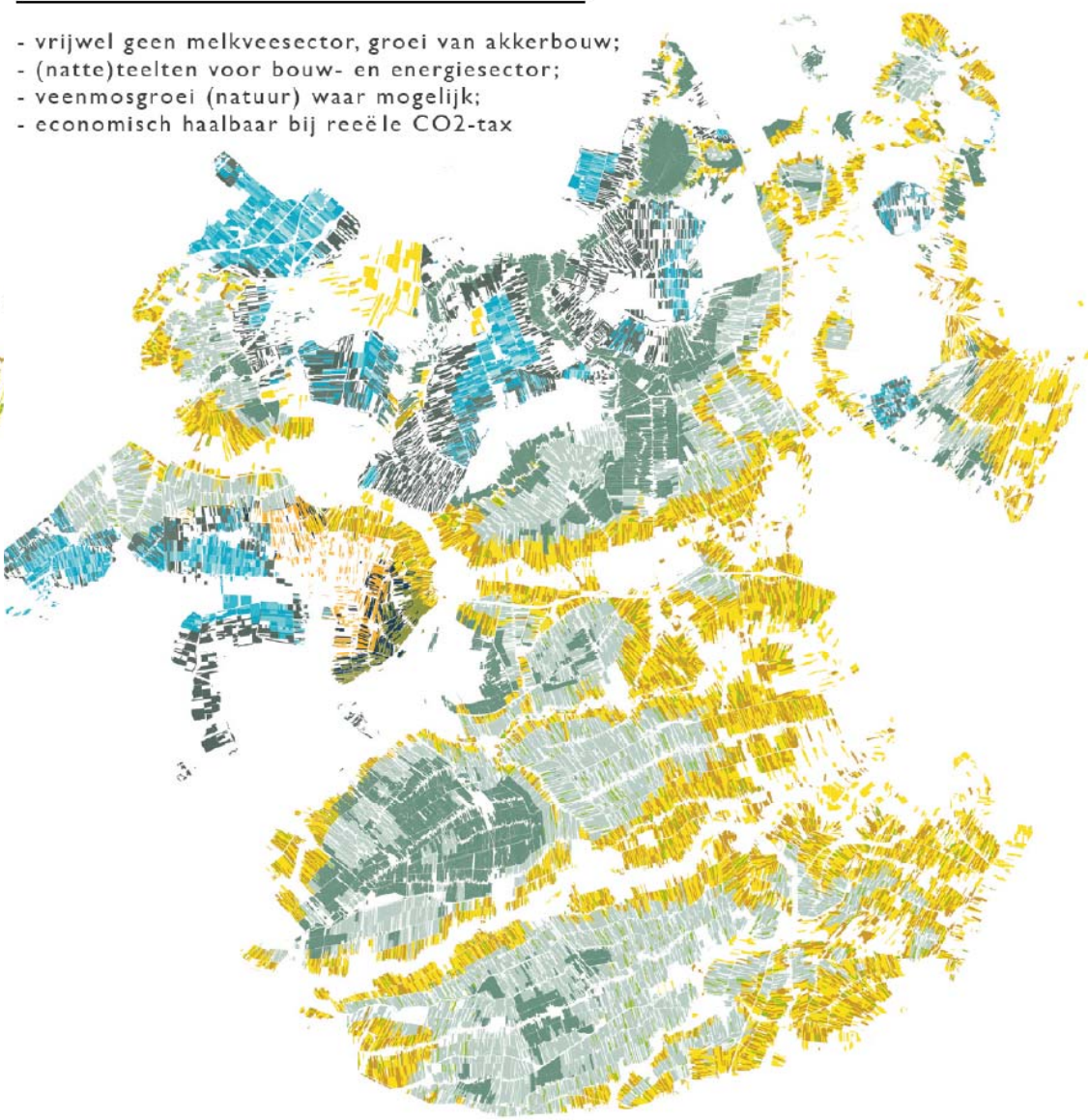

Hoge reductie bodemdaling	Reductie verzilting
Hoge reductie CO2-emissie (uit veen)	Afname gevoeligheid droogte
Hoge reductie CO2-emissie (totaal)	Matige zoetwatervraag
Hoge reductie CH4-emissie (uit veen)	Verhoogde waterkwaliteit
Reductie CH4-emissie (totaal)	Verhoogde gevoeligheid peilfluctuatie

SCENARIO CO2-POSITIEF

“waar het veen weer groeit”

- vrijwel geen melkveesector, groei van akkerbouw;
- (natte)teelten voor bouw- en energiesector;
- veenmosgroei (natuur) waar mogelijk;
- economisch haalbaar bij reële CO2-tax

Stop bodemdaling	Hoge reductie verzilting
Stop CO2-emissie (uit veen)	Sterke afname gevoeligheid droogte
Stop CO2-emissie (totaal)	Hoge zoetwatervraag
Reductie CH4-emissie (uit veen)	Hoge waterkwaliteit
Hoge reductie CH4-emissie (totaal)	Hoge gevoeligheid voor peilfluctuatie

Ruimtelijke perspectieven Laag Holland

Ontwerpend onderzoek naar de relatie tussen veenbehoud en landbouw

maart 2018, gemaakt door:

STROOTMAN
LANDSCHAPSARCHITECTEN

Funenpark 1-D
1018 AK Amsterdam
Pieter Veen
T. +31(0)20-419.41.69
bureau@strootman.net
www.strootman.net

NATUURLIJKE ZAKEN

Landschap Noord-Holland
Postbus 222, 1850 AE Heiloo
Saline Verhoeven
T. +31 (0)88 006 44 65
www.natuurlijkezaken.nl

van hall larenstein
university of applied sciences

Lectoraat Sustainable Foodscapes in
Urban Regions
Postbus 9001, 6880 GB Velp
Noël van Dooren
T. +31 (0) 26 369 56 95
www.hvhl.nl

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Wageningen Economic Research
Expertisegroep Groene Economie en
Ruimtegebruik
Postbus 29703, 2502 LS Den Haag
Theo Vogelzang
T. +31 (0)70 3358324
theo.vogelzang@wur.nl

In opdracht van:

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Postbus 1600, 3800 BP Amersfoort
Henk Baas
T. +31 (033) 421 7 421

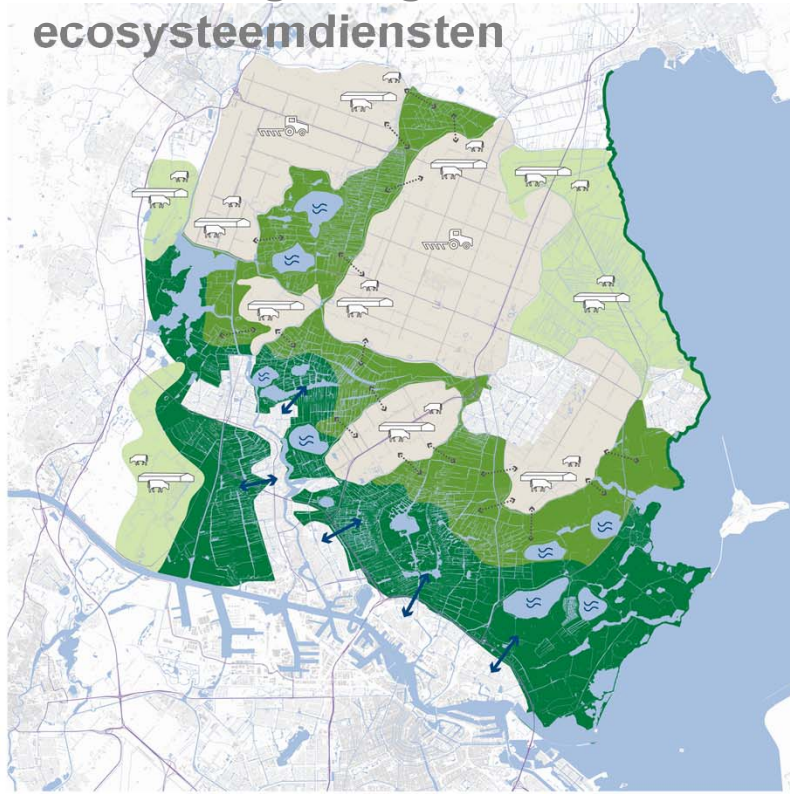

Provincie Noord-Holland

Postbus 3007, 2001 DA Haarlem
Ton Bossink
T. +31 (023) 514 31 43

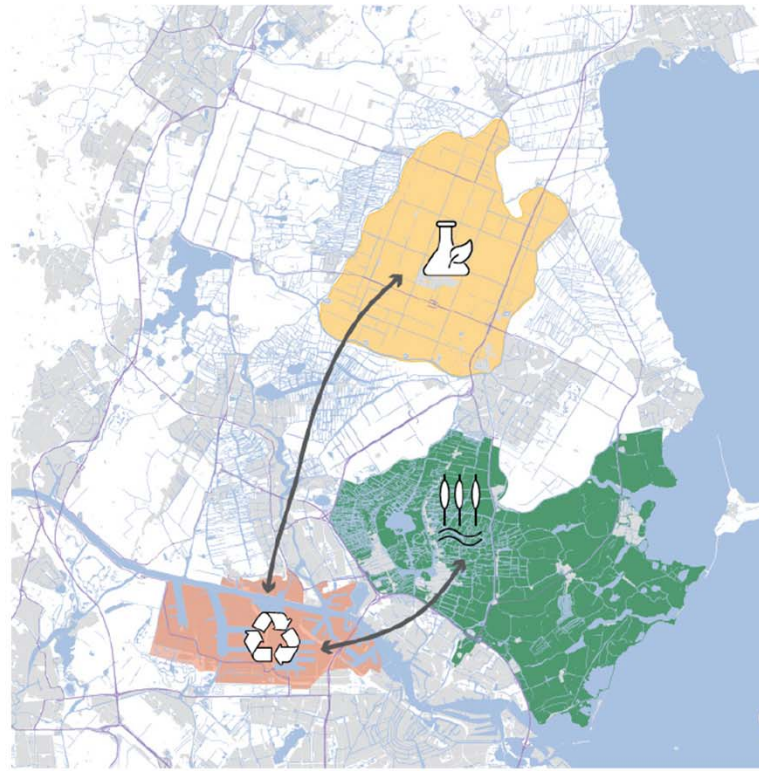

hoogheemraadschap
Hollands Noorderkwartier

Postbus 250, 1700 AG Heerhugowaard
Derk Jan Marsman
T. +31 (0)6 20420776

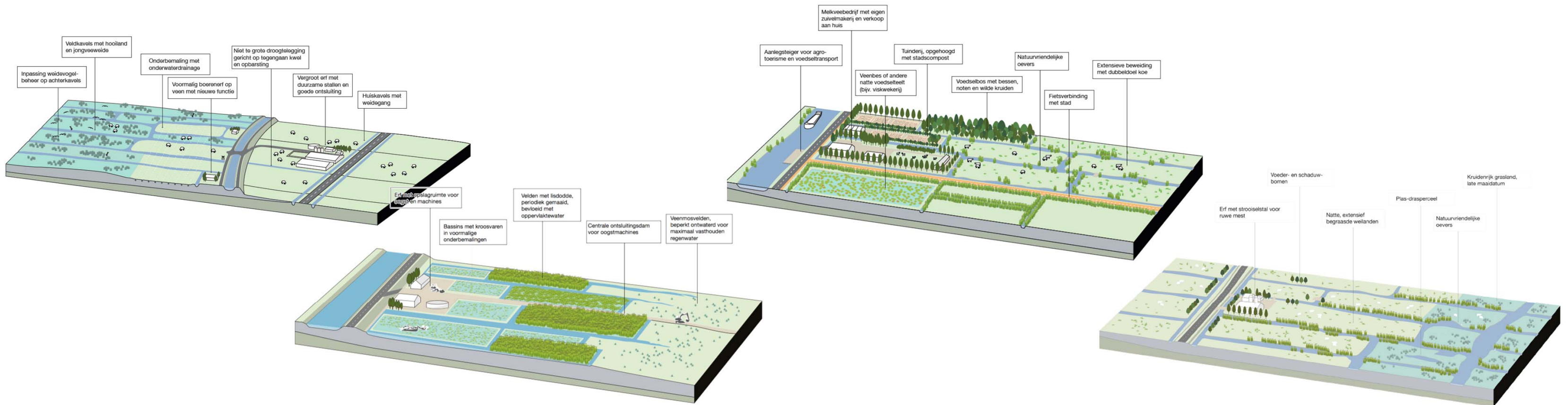
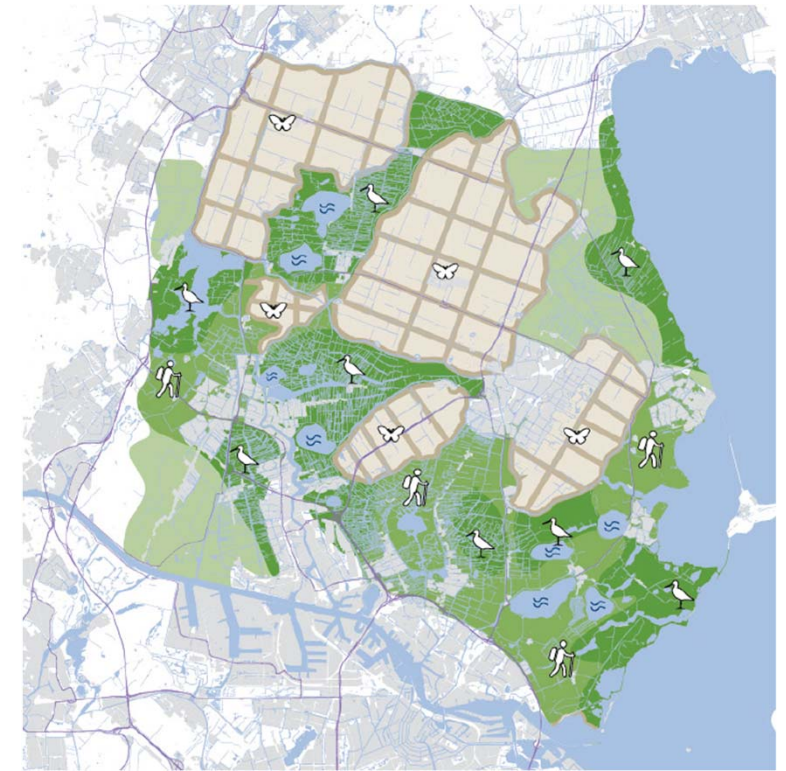
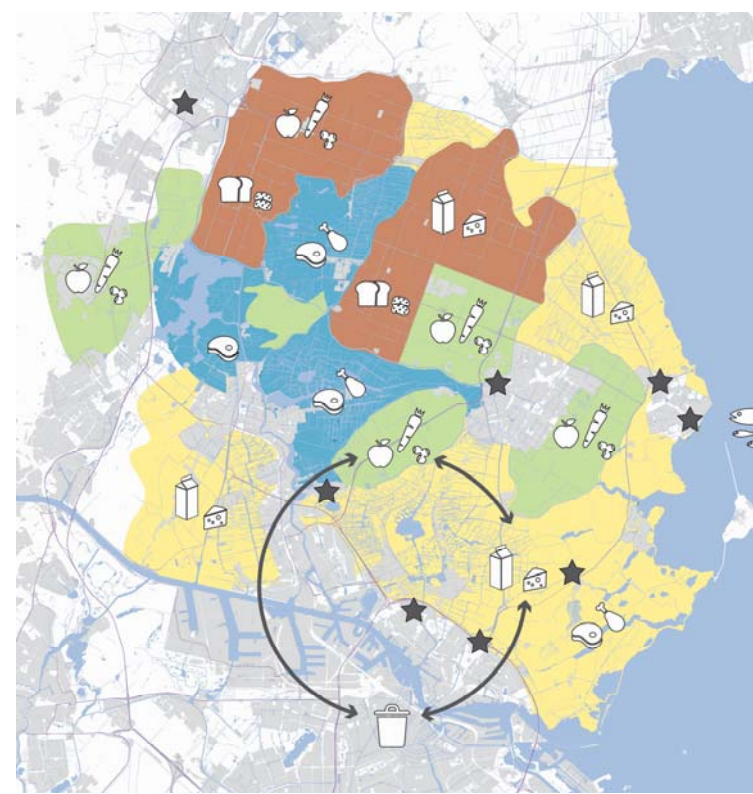
Schaalvergroting ecosysteemdiensten

nieuwe teelten

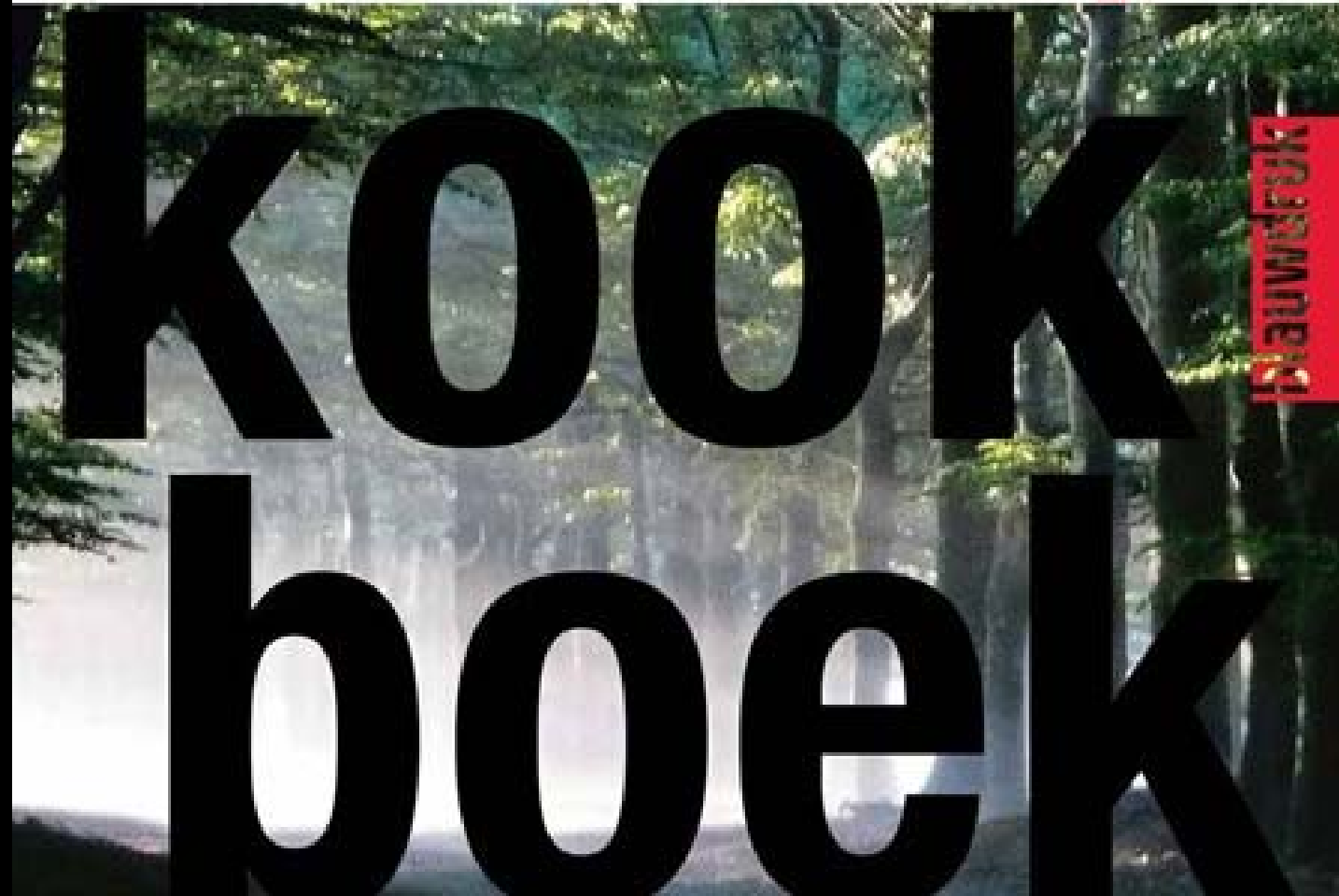
korte ketens

5

Waterbeheer, cultuurhistorie en ontwerp

groot apeldoorns landschaps

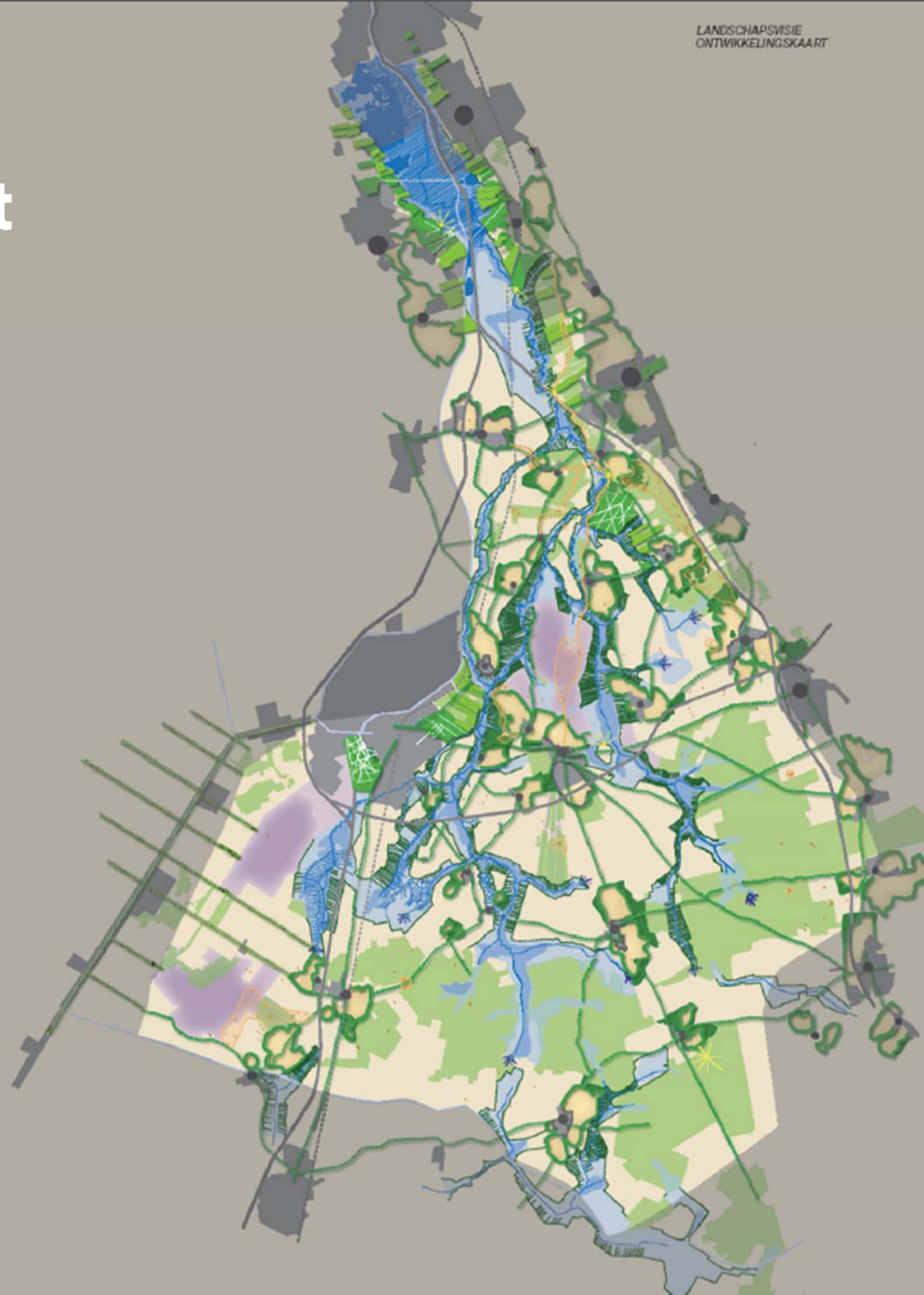
**Groot Apeldoorns
landschapskookboek,
Buro Harro**

Landschaps- visie Drentsche Aa

Strootman
Landschapsarchitecten
in opdracht van
Staatsbosbeheer &
Nationaal Beek- en
Esdorpenlandschap
Drentsche Aa

Landschappelijke ontwikkelingskaart

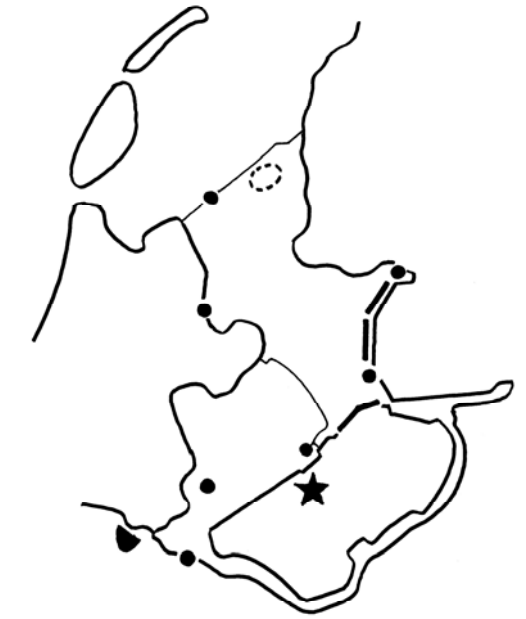
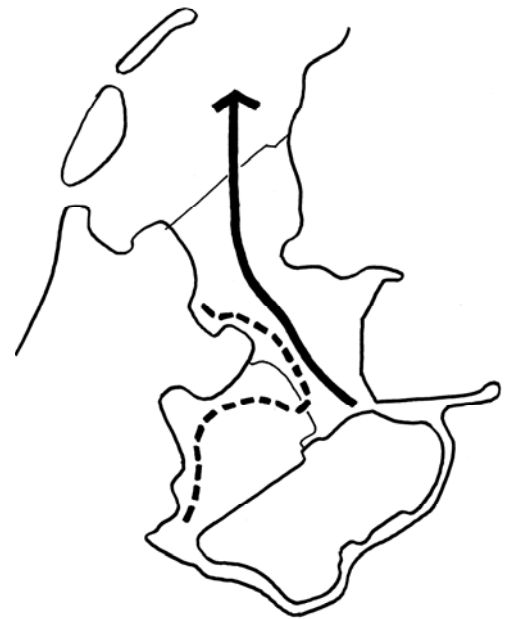
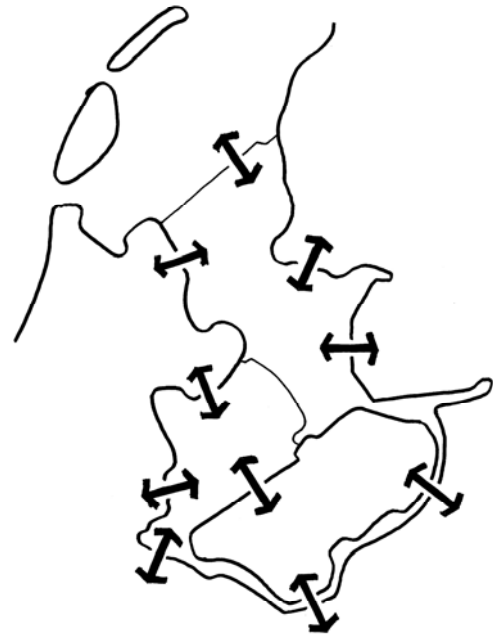
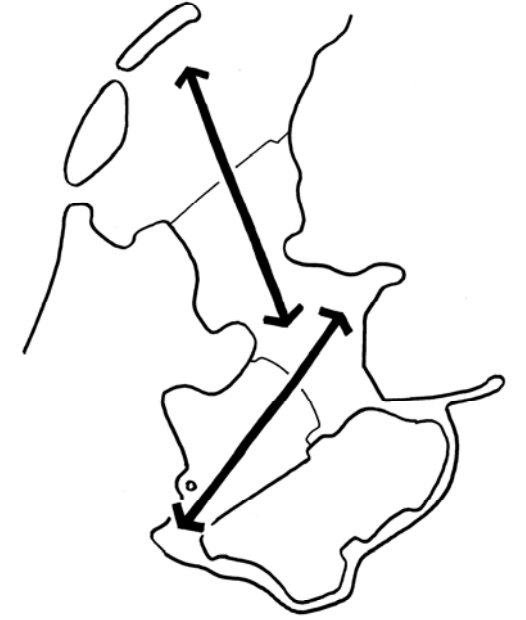
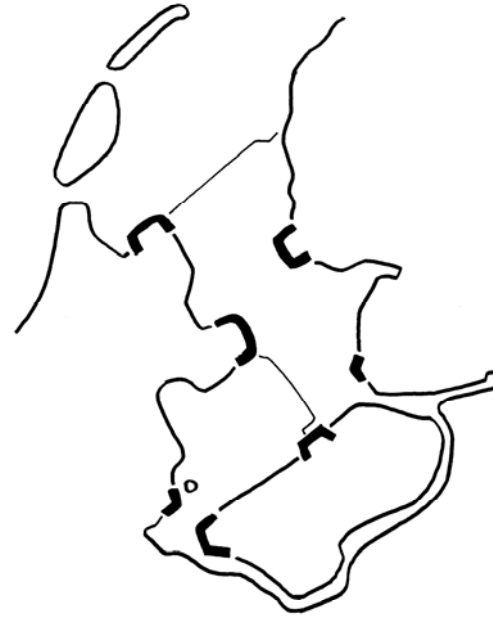
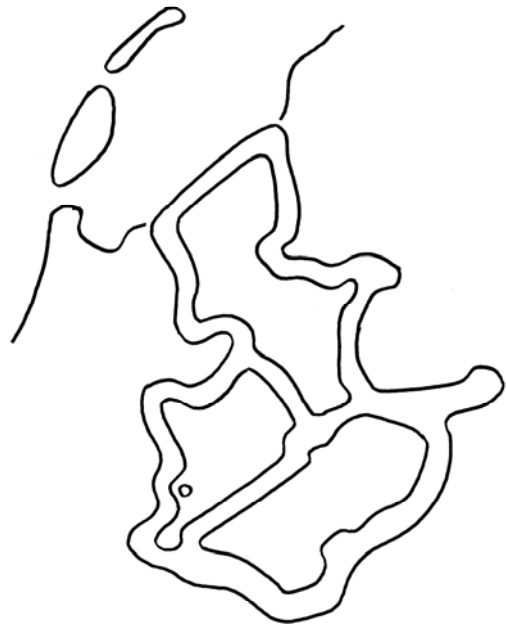
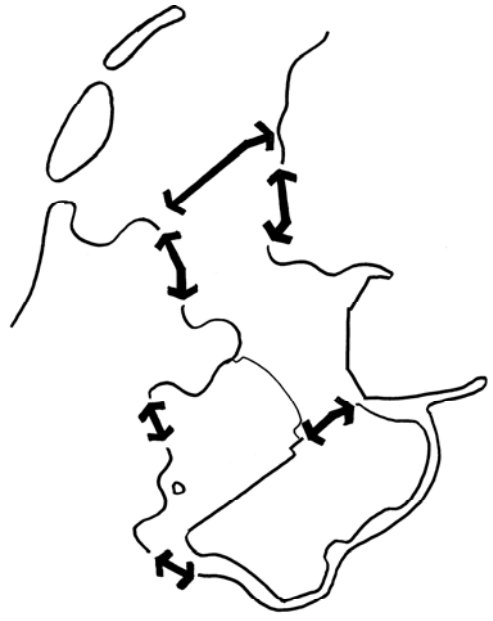

Atlas van het IJsselmeer- gebied

Frits Palmboom

10 Gouden Regels – Frits Palmboom

Cultuur- historische IJsselmeer- biografie

Bureau
Overland

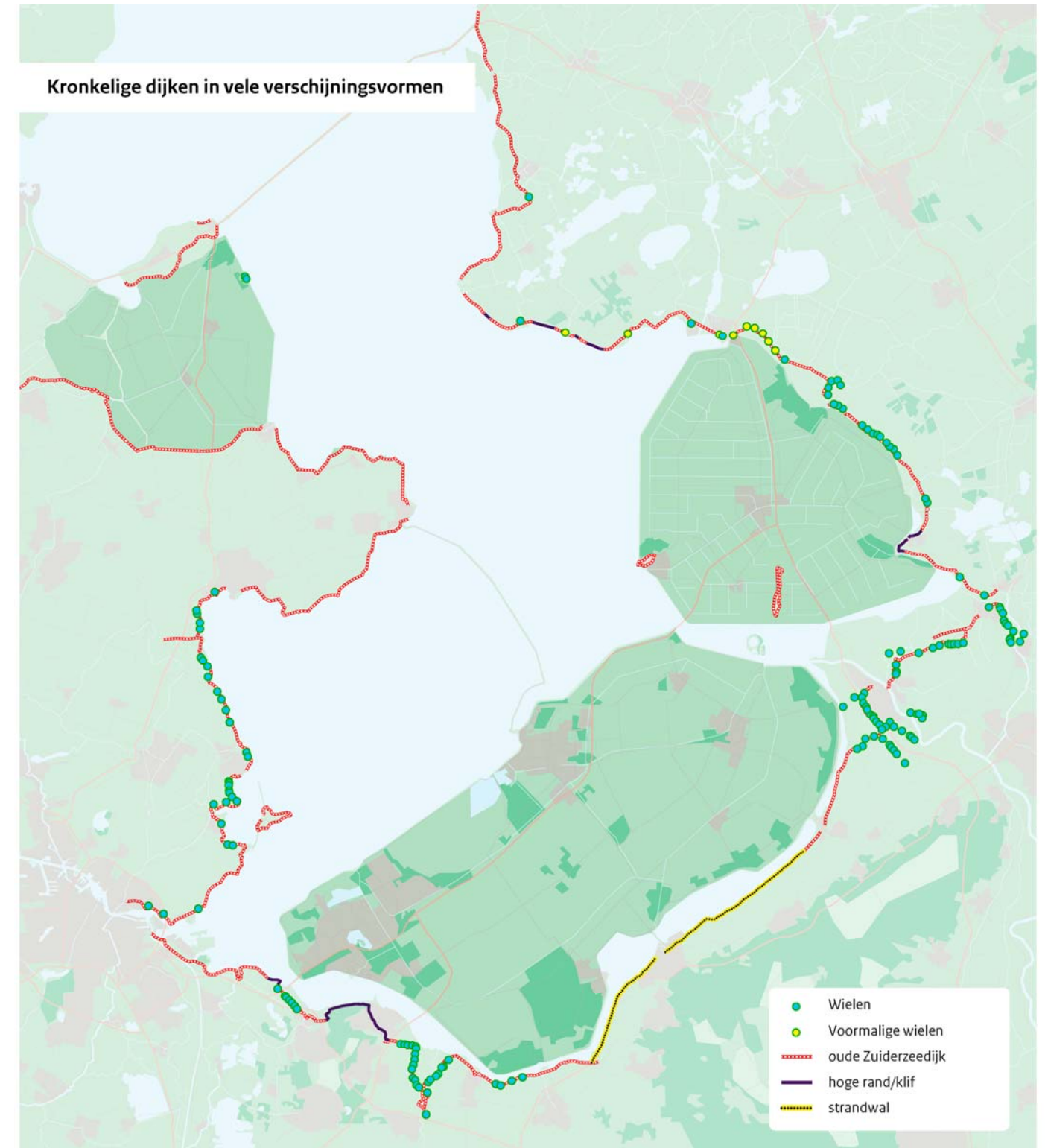
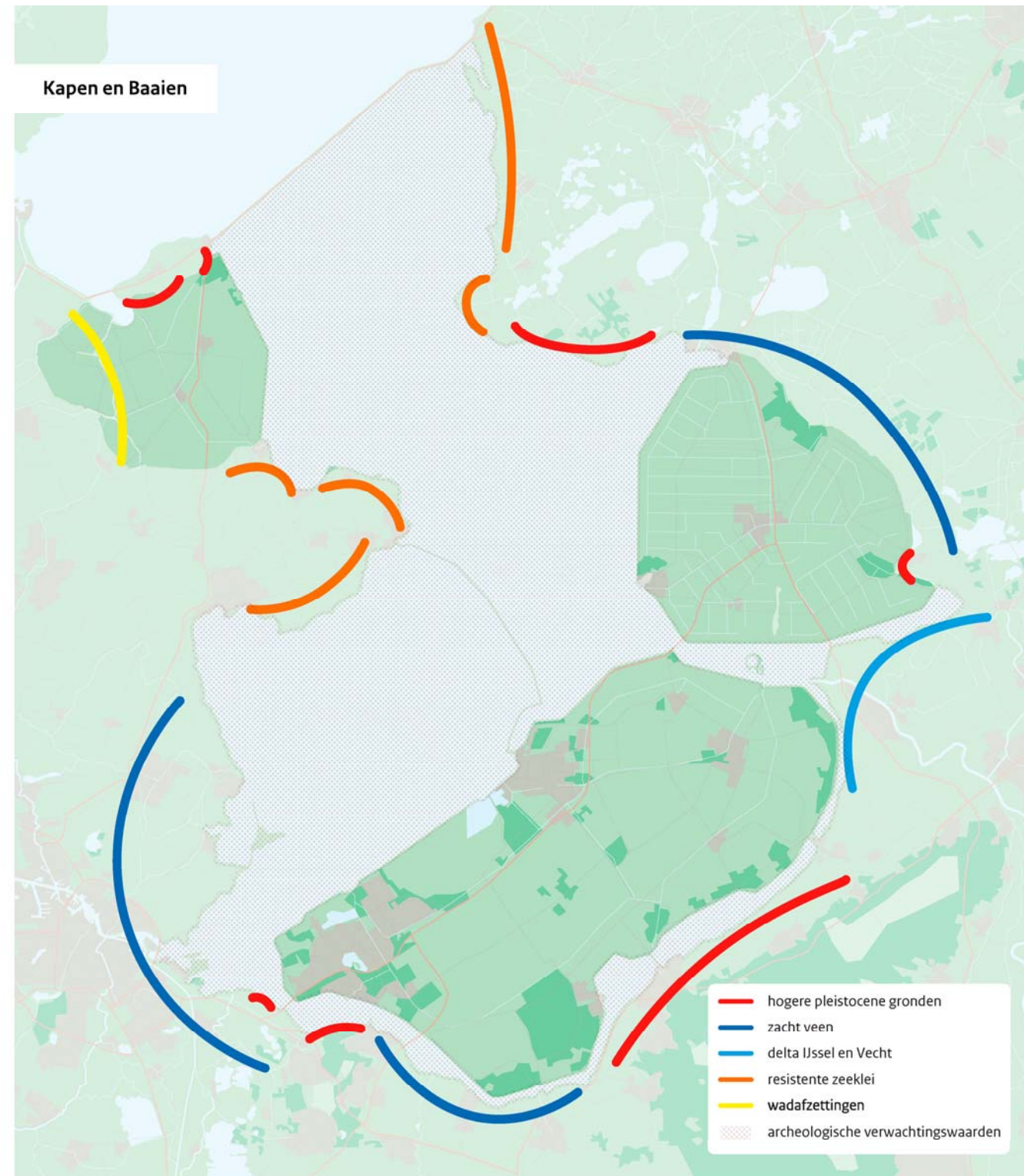

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Cultuurhistorische IJsselmeerbiografie

*Synthese met ruimtelijke karakteristieken
als bouwstenen voor ontwikkeling*

Ruimtelijke karakteristieken

An aerial photograph showing a newly constructed or restored stream with a pronounced meandering pattern. The stream flows through a landscape of green grassy fields and clusters of trees, some of which have yellow autumn foliage. The banks of the stream are reinforced with dark brown soil. In the background, a small town or village is visible under a hazy sky. Two small figures of people are standing on the bank near the bottom of the frame.

Beek *herstel*
***Her* meandering**

**het *hoeft* geen retro
te worden...**

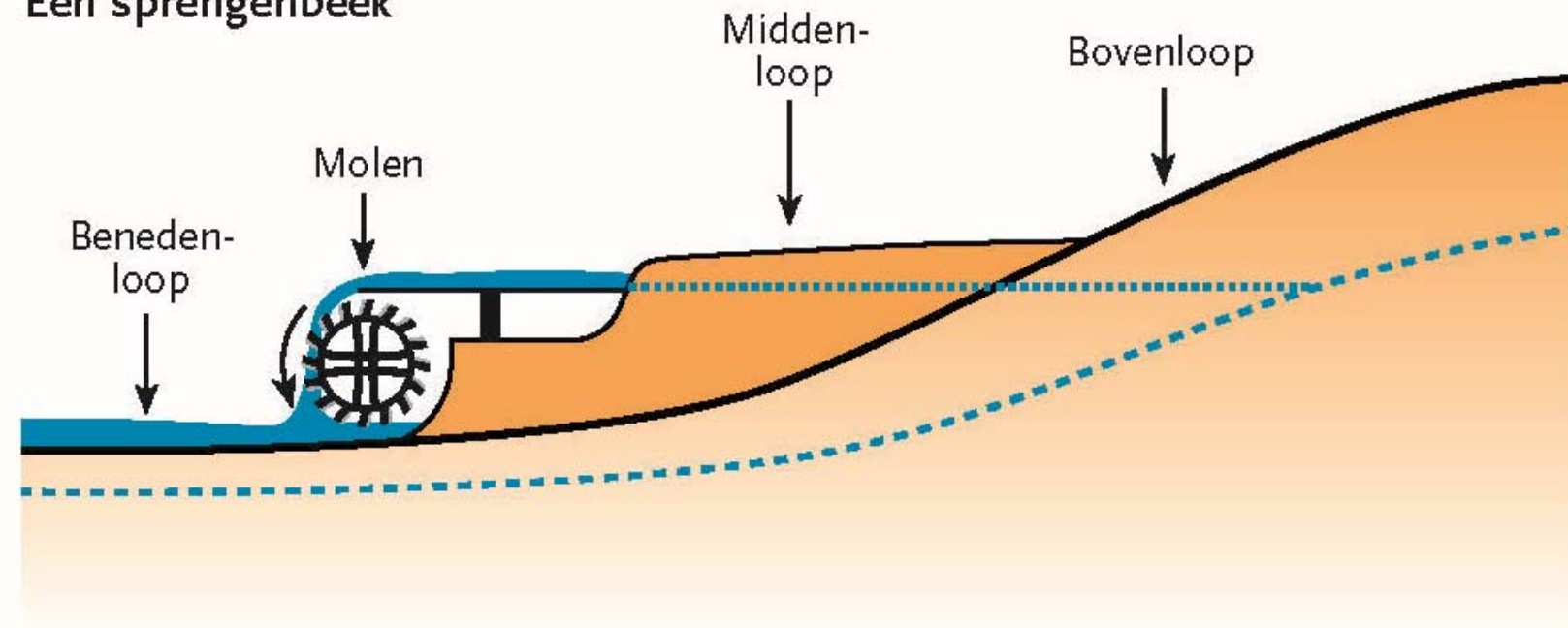

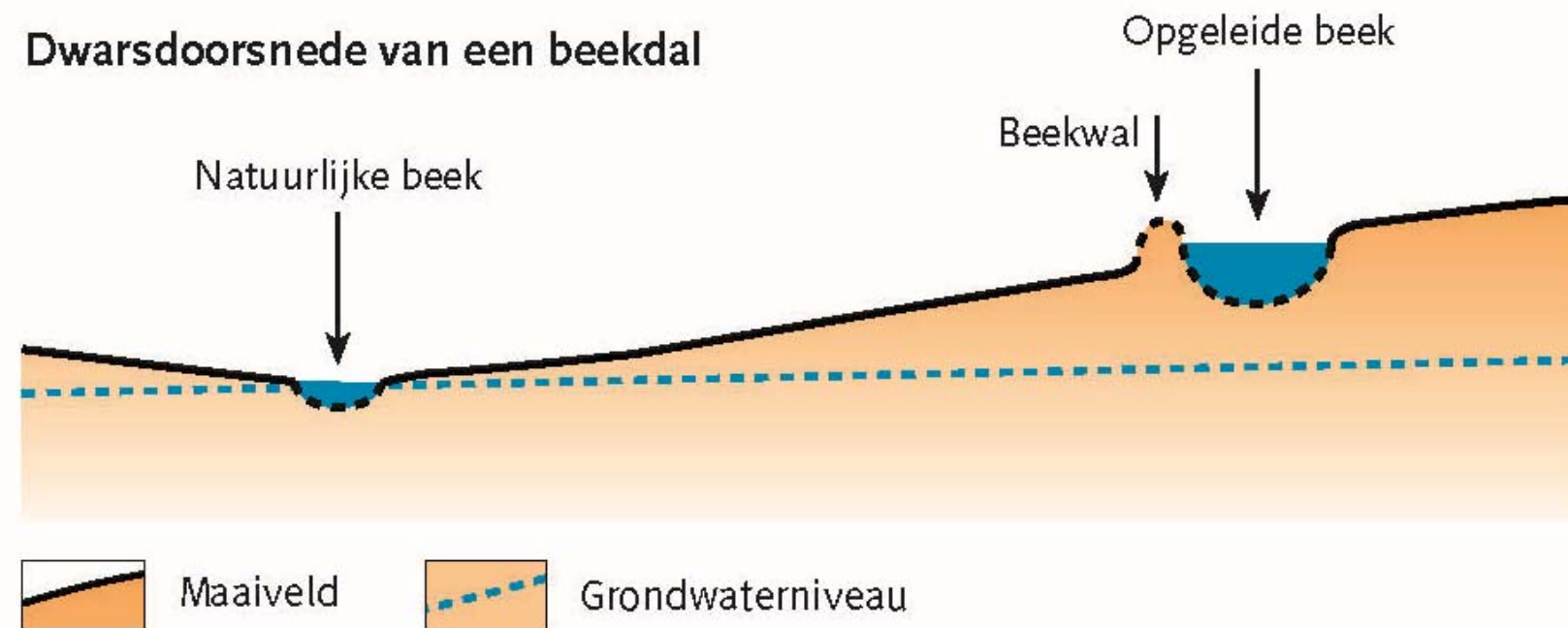
Waterloopbos, RAAAF

Een sprengenbeek

Dwarsdoorsnede van een beekdal

Doorsnede door een beekdal met een opgeleide beek. Bron: Menke e.a., 2007. Veluwe beken en sprengen: een uniek landschap. Uitgeverij Matrijs.

6

**Waterschappen: maak een
'geloofsbelijdenis'.**

Waar sta je voor?

A landscape photograph featuring a vast green field in the foreground, leading to a distant horizon. The sky is filled with soft, colorful clouds in shades of blue, pink, and orange, suggesting a sunset or sunrise. The sun is visible on the right side of the horizon, creating a bright glow.

Geloofsbelijdenis

**Als waterschap stellen wij ons op als
rentmeester: met het oog op de lange
termijn, gericht op robuuste, natuurlijke
watersystemen**

Geloofsbelijdenis

**Wij kiezen voor maximaal maatschappelijk
rendement op geïnvesteerde euro's, op de lange
termijn.**

Geloofsbelijdenis

**We kiezen altijd voor kwaliteit: we maken in alle
opgaven vergroting van de
omgevingskwaliteit tot een centrale doelstelling.**

A landscape photograph featuring a vast green field in the foreground, leading to a distant horizon. The sky is filled with soft, colorful clouds in shades of blue, pink, and orange, suggesting a sunset or sunrise. The sun is visible on the right side of the horizon, creating a bright glow.

Geloofsbelijdenis

We werken altijd integraal en eisen multifunctionele oplossingen. Nederland is te klein voor monofunctionele oplossingen.

We schakelen ontwerpers in om ons hierbij te helpen

Geloofsbelijdenis

**Niet alles hoeft te kunnen – soms zeggen we ‘nee’
tegen een ontwikkeling. Wij hoeven niet alles te
faciliteren.**

A landscape photograph featuring a vast green field in the foreground, leading to a distant horizon. The sky is filled with soft, colorful clouds in shades of blue, pink, and orange, suggesting a sunset or sunrise. The sun is visible on the right side of the horizon, creating a bright glow.

Geloofsbelijdenis

We hechten niet alleen aan draagvlak op de korte termijn, maar zeker ook aan draagvlak op de lange termijn, bij onze kinderen; de generaties na ons.

Geloofsbelijdenis

We realiseren ons dat we een sleutelpositie hebben voor het versterken van cultuurhistorie en landschappelijke kwaliteit via onze wateropgaven.

We zetten ons daar maximaal voor in.

15 oktober 2019

Berno Strootman
Rijksadviseur
voor de Fysieke
Leefomgeving

Waterbeheer, cultuurhistorie en ontwerp